

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Активізація інтеграційних процесів у світі загалом та Європі зокрема є характерною рисою сучасного розвитку країн. При цьому навіть ті

з них, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчувають на собі значний вплив таких процесів[1, с. 467]. І Україна не є винятком.

Ще з моменту проголошення незалежності у 1991 році наша держава неухильно демонструє бажання затвердитися на світовій арені як повноправний учасник міжнародних відносин. Європейський поступ України, її входження до складу провідних європейських організацій – були і залишаються головними напрямками зовнішньої політики нашої держави.

Так, Президент України П. О. Порошенко, якого підтримав Голова Конституційного Суду України С. В. Шевчук, на початку 2018 року заявив про намір зафіксувати в преамбулі Конституції України прагнення до членства в ЄС та НАТО. Така позиція України загалом обумовлена як відданістю загальнолюдським цінностям, так і прагненням побудувати демократичну, правову державу, яка зможе зайняти гідне місце в європейській сім'ї народів [2, с. 103].

Процес входження України в європейський економічний, політичний, правовий, культурний, безпековий тощо простір у науковій літературі називається євроінтеграцією, а відповідні дії та кроки держави по входженню у європейське співтовариство вчені іменують євроінтеграційними процесами.

На думку українських вчених, євроінтеграція – це входження до єдиної сім'ї європейських народів, звернення до європейських політичних і культурних традицій. Слід зазначити, що саме Україна стала першою країною СНД, яка уклала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом від 16 квітня 1994 року, в якій мова йде про механізм взаємодії між нашою державою та ЄС. Враховуючи положення цієї Угоди, а також Стратегії ЄС щодо України від 4 жовтня 1994 року, Спільної позиції ЄС щодо України від 28 листопада 1994 року, прийняття Радою Міністрів ЄС Плану дій щодо України від 6 грудня 1996 року, відповідні рішення Ради ЄС, декларації та документи ЄС, які стосуються України, та з метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у ЄС 11 червня 1998 року Указом Президента України була затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу[9, с. 11]. Набуття Україною по-

вноправного членства у ЄС було проголошено стратегічною метою, а отримання статусу асоційованого члена ЄС – головним зовнішньополітичним пріоритетом України.

У грудні 1999 року на Гельсінському саміті ЄС схвалив Спільну стратегію щодо України – один із перших документів Союзу, що характеризував його ставлення до обраного Україною евро інтеграційного напрямку. Хоча «Спільна стратегія» відбивала лише спільну позицію ЄС і його держав-членів і стосовно України була одностороннім актом, вона спонукала до подальшої спільної взаємовигідної роботи ЄС та України. А 11 березня 2003 року, відповідно до повідомлення Європейської Комісії, Україна отримала статус сусіда ЄС, що передбачає можливість поступово інтегрувати економіку України до внутрішнього ринку ЄС [2, с. 104].

Уже сьогодні з підписанням Угоди про безвізовий режим України з ЄС від 17 травня 2017 року громадяни нашої держави користуються безвізовим режимом з Європейським Союзом (до цього діяла Угода між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 року). Також було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої 16 вересня 2014 року, та Угоду про зону вільної торгівлі України з ЄС, яка набула чинності з 1 січня 2016 року.

Ці та інші численні кроки яскраво демонструють, що протягом уже більше ніж двадцяти років Україна прагне увійти до складу ЄС [1, с. 467]. Тобто процес європейської інтеграції посідає чільне й надзвичайно важливе місце з-поміж українських пріоритетів у системі міжнародних відносин, є імперативом її зовнішньої та внутрішньої політики.

Водночас подальше позитивне ставлення ЄС до інтеграції України, виходячи з системного тлумачення міжнародних документів між двома сторонами[9], можливе лише у разі активної адаптації вітчизняного законодавства до правового простору ЄС як першооснови інших державних перетворень[3, с. 12–13]. Як відзначив єврокомісар з питань європейської політики сусідства та перемовин із розширення Йоганнес Ган, сьогодні мова іде про фокусування на домашній роботі, на імплементації. Це процес, який допомагає наблизитись до ЄС, а говорити про негайне членство України в ЄС наразі спекулятивно[4]. Тому однією з проблем інтеграції України до ЄС залишається не гармонізоване до європейських стандартів українське законодавство.

Однак, як відмічають українські вчені, євроінтеграційні процеси не слід розуміти занадто вузько – тільки як інституційне входження до ЄС. Насправді він охоплює весь спектр присутності нашої держави у європейській підсистемі міжнародних відносин, зокрема соціально-економічну інтеграцію, фінансово-бізнесову кооперацію, формування спільного простору безпеки, гуманітарно-цивілізаційну взаємодію. Складовими частинами й необхідними умовами цього процесу є входження до європейської системи безпеки, радикальні перетворення на шляху демократичного розвитку, вдосконалення політичної системи та сфери захисту прав людини, формування сучасної моделі менеджменту та ведення бізнесу, закріплення міжнародного образу країни як конкурентоспроможної та інвестиційнопривабливої тощо. Тобто загалом ідеться про цілеспрямоване впровадження в Україні європейської моделі суспільного розвитку, яка, попри всі відомі проблеми, довела свою високу ефективність[5, с. 5–6].

На думку І. В. Яковюка європейська інтеграція являє собою не певну послідовність етапів (преференціальні торговельні угоди → зона вільної торгівлі → митний союз → спільний ринок → валютний союз → політична інтеграція), розробником яких був ЄС, а феномен, до процесу творення якого долучилися держави з різни хконтинентів [6, с. 13]. Більше того, Європейський Союз важко назвати єдиною інтеграційною структурою на європейському континенті[7, с. 164].

Так, Україна вже зробила конкретні кроки в напрямку зближення із Європою. Здобутками на європейській політичній арені є її членство в таких регіональних європейських організаціях, як ОБСЄ (Організації з безпеки і співробітництва у Європі) та Рада Європи (ще у 1997 році Україна приєдналася до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року), і в такій якості наша держава бере безпосередню участь у формуванні європейського простору[2, с. 103]. Крім того, з прийняттям Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV національні суди застосовують при розгляді справ Конвенцію від 4 листопада 1950 року та практику ЄСПЛ як джерело права, а його рішення є обов'язковими для виконання Україною.

Водночас інтеграція – це не просто партнерство і взаємовигідне співробітництво. Вона не може трактуватися лише як один із напрямів

зовнішньої політики держави, бо передбачає істотні внутрішні перетворення згідно з прийнятими інтеграційною спільнотою стандартами. Інтеграція забезпечує можливість переходу до більш високого рівня міжнародної кооперації, коли делегування окремих національних повноважень відбувається в обмін на можливість здійснювати повноправний вплив на процес прийняття рішень, як це передбачено для членів таких міжнародних утворень, як ЄС та НАТО [5, с. 5–6].

Обравши курс на євроінтеграцію, Україна вже не стоїть перед фундаментальною проблемою вибору, яка існувала ще 5 років тому, а саме – між готовністю передати чітко окреслені суверенні функції наднаціональним інститутам і можливістю брати участь у розробленні спільної економічної, соціальної, зовнішньої політики та політикою співпраці з ЄС на рівні звичайного міждержавного співробітництва, залучаючись лише до окремих напрямів діяльності Союзу [8, с. 244].

Оскільки в Україні сформовано суспільно-політичний консенсус щодо євроінтеграційної стратегії нашої держави, перспективною метою є її членство у таких європейських інституційних структурах, як ЄС та НАТО. А тому європейська інтеграція – це шлях до модернізації економіки, можливість широкого залучення інвестицій, вихід на ринок Європейських спільнот і світові ринки тощо; у політичній сфері – це запорука стабільності демократичної політичної системи, поглиблення культури демократії, поваги до прав людини; у правовій – гармонізація законодавства України до стандартів ЄС; у безпековій – зміцнення національної безпеки і безпеки наших громадян.

Література:

1. Савчук К. Ю. Плюси та мінуси євроінтеграції України / К. Ю. Савчук // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 467–472.

2. Яковюк І., Трагнюк Л., Меделяєв В. Азбука європейської інтеграції / Харків: «Апекс+», 2006. – 168 с.

3. Яковюк І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії і практики // Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі. – Х. : Оберіг, 2012. – Розд. 1. – С. 5–47. – (Серія «Наукові доповіді» ; вип. 1).

4. Єврокомісар: говорити про негайне членство України у ЄС – нереалістично [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.eurointegration.com.ua/news/2017/11/23/7074073/ – Заголовок з екрану.

5. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192 с.

6. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01, 12.00.11. – Харків, 2014. – 40 с.

7. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія ; за ред. І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – 208 с.

8. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія ; за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – 336 с.

9. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія: У 2 частинах / Уклад. і коментар: І. В. Артёмов, Д. В. Вітер, Л. І. Загайнова, О. М. Казакевич, О. М. Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – Ч. I. – 452 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 5).

Науковий керівник: Трагнюк О. Я., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого